Bij het overlijden van Prof. Schilder:

Aanvulling

In het Herdenkingsnummer bij het overlijden van Prof. Schilder heb ik een stukje geschreven: „Herinneringen aan de onderduiktijd". Hierin kwam deze zin voor: „De maand Januari 1944 was hij van ons weg. Maar daarna kwam hij weer en hij is toen bij ons gebleven tot half September d.a.v.".

Dit is niet helemaal juist. Omstreeks de tijd van zijn schorsing dreigden er razzia's in Leiden en wij vonden het toen maar veiliger, dat hij even verdween. Prof. Schilder is toen ongeveer een week in Kethel geweest. Van br G. Steinman, nu te Rotterdam-Zuid, ontving ik over zijn verblijf te Kethel een brief, waaruit ik het volgende (min of meer op verzoek van br S.) aan de openbaarheid prijs geef:

„Hij stond ineens voor onze neus. En misschien is het goed, dat ons volk weet, hoe hij was bij eenvoudige mensen, voor wie hij vriend, vader en predikant tegelijk was. Aan die dagen voor zijn schorsing bewaar ik een niet te vergeten herinnering aan hem, die ik nog steeds zag als de wijkpredikant uit Delfshaven, de dominee van de catechisatie.

De avond van die dag, na bij herhaling brieven voor hem gepost te hebben in omliggende plaatsen (men mocht immers niet weten, waar hij was) zijn wij samen in het donker gaan wandelen. Wat kon hij dan spreken over Gods natuur; wanneer hij zag het spel der wolken, de maan en op de achtergrond de omtrekken van een rustend dorp. Daarna zaten wij in de huiskamer en haalden herinneringen op uit Delfshaven en Vlaardingen. Hoe waardeerde hij ons proberen zijn aandacht enige ogenblikken af te leiden van de moeiten, die hij moest doorstaan. Deze rusteloze geest, die gedwongen was rustig te zijn. „Oom Gerrit" moesten wij hem noemen en op zijn persoonsbewijs stond „Gerrit Leydekker". De eerste paar keren zeiden wij het met schroom, maar dat ging allengs beter. De volgende morgen zouden wij zijn scheerwater brengen; maar mijn moeder vergat hem een spiegel te geven. In zijn grote bescheidenheid vroeg hij er niet om en toen wij ons realiseerden, dat wij dit hadden vergeten, had hij zich al geschoren en de achterkant van zijn horloge als spiegel gebruikt.

Wij waren gewend om in die „boterloze" tijd zelf onze boter te maken en daarvoor was het nodig om 's morgens zeer vroeg in een grote melkbus ongeveer 20 L. verzuurde melk te karnen; een zeer zwaar karwei, dat dikwijls wel een uur duurde. „Oom Gerrit" had dit eens aangeien en op een morgen stond hij met een schort voor in de keuken en karnde de melk, alsof hij nooit anders had gedaan. Toen stal hij ons aller hart, van de jongste tot de oudste toe. Hij was één der onzen en geen ding was ons te veel om voor hem te doen."

„Inmiddels ging men in Utrecht door. Zijn broer uit Den Haag was verschillende malen bij hem geweest en wij gingen ons realiseren, dat er een grote mogelijkheid was, dat deze week het uitzinnige besluit inzake zijn schorsing genomen zou worden. Wij geloofden niet, dat men het zou durven; en hijzelf meen ik, ook niet; maar de berichten werden zeer somber. In wat een ondragelijke spanning leefde hij toen. De 23e Maart '44 brak aan. In de vroege morgenuren was zijn broer alweer bij ons en samen stelden zij het bekende telegram aan de Synode op. Het mocht niet baten, helaas. Wij leefden met hem mee en gingen op onderzoek uit om iets te weten te komen, maar niemand kon ons helpen. Ik geloof niet, dat wij ooit beseft hebben, wat hij in die uren heeft geleden en gestreden. Eindelijk kwam, laat in de middag, zijn neef, Cand. H. J. Schilder met het niet te geloven, maar helaas ware bericht, dat men hem schorste als predikant en hoogleraar. Toen wisten wij niet, wat wij voor hem konden doen en in een vlaag om toch iets te doen, hebben wij Ds Knoop gebeld en hem voorzichtig ingelicht. Binnen het uur was Ds Knoop in Kethel. K. S. was nog in gesprek; en nog zie ik Ds Knoop in de huiskamer zitten wachten en bij het opengaan van de deur hoorde hij de stem van K. S. „His Masters voice", zei Ds Knoop en voor het eerst na Dachau ontmoetten twee vrienden elkander, juist in dit uur, dat zij elkander zo hard nodig hadden. Daar waren zij dan bij elkaar, om de toen zo gekrenkte, maar grote man, te steunen in deze uren, die voor hem zo bitter waren; Ds Knoop, cand. H. J. Schilder en Dhr A. Schilder. Ook Ds Vonk is nog gekomen. En gezamenlijk spraken zij over de eenheid van de kerk des Heren.

De volgende dag zou hij gaan vertrekken; maar had toch, ondanks zijn grote moeilijkheden gelegenheid gevonden ons uitgebreid en simpel te wijzen op de weg, die thans gevolgd moest worden.

Toen ging hij. En wij zwaaiden hem na met tranen in de ogen. Hij had voor ons vele woorden van dank voor wat wij voor hem gedaan hadden; dank, die wij niet nodig hadden, want hij had voor ons veel meer gedaan, dan wij zouden kunnen vergoeden."

Gelukkig is hij diezelfde dag goed in Leiden gearriveerd.

In latere weken schreef hij toen, op dezelfde schrijfmachine, waarop ik d i t stuk schrijf, zijn bekende brieven: „Opwekking of Ophitsing?" (uitgegeven door A. Vegter; en „De waarheid luistert nauw" (uitgegeven door K. C. van Spronsen). Nu ik in die laatste brief nog eens blader, vind ik daarin op pg. 5 een zin, die zijn hele houding in de onderduiktijd typeerde: „Gelijk de vrees een slechte raadgeefster is, zoo is alleen Gods Woord een lamp voor onzen voet en een licht op ons pad."

Hij was niet vreesachtig, w i j l h ij w a n d e l d e i n h e t L i c h t.

Leiden. P. JASPERSE.

---

te V. f 2.50; P. J. te L. f 10.—; C. H. te R. f 1.—; R. W. te 's-H. f 1.—; A. H. te G. f 1.—; A. K. te H. f 1.50; Chr. L. te Z. f 14.32 (avond Plantagekerk te Zwolle). 't Totaal bedrag f 74.82; N. N. rondde het af op f 80.—. Daarmee waren we gekomen tot **f 593.35.**

De post bezorgde Donderdagsmiddags een brief van „Een van de kleine luiden" uit A.; ingesloten was f 1.— („meer kan ik niet missen") een gave, die me **zeer bizonder** verblijdde, ook om de harteltjke liefde, die er uit het begeleidend schrijven sprak èn jegens Professor Schilder èn jegens de overgebleven hoogleraren, die mede hierdoor verzekering hebben dat hun verzoek: „broeders, bidt voor ons" in harten en smeekbeden plaats ontving.

Weer was Vrijdagsmorgens de girodienst op z'n post, of 't zo hóórde: G. D. te C. had f 2.50 overgemaakt, M. v. d. G. te E. f 1.85 (ik heb zo'n vermoeden, dat dit een jongen is, die z'n spaarpot eens nagekeken heeft, want hij schrijft: „gespaard geld voor een goed doel"); G. de V. te A. f 2.50, F. A. te B. f 1.— (bijschrift: En voorts 1 Joh. 4 : 19, 18a, 5 : 14); IJ. v. d. K. te H. f 2.50 („Wat was hij **ons allen** dierbaar!"), Mej. J. R. te E. f 5.—, Mej. L. V. te V. f 5.—, Mej. E. v. d. G. te D. f 2.— en N. N. te D. f 2.—.

Door bemiddeling van de familie van prof. Schilder ontving ik nog van E. F. te 's-G. f 0.30; met deze f 25.65 was dus de stand: **f 619.—.**

We naderen zo langzaam aan de eindstreep. Zeer veel dank aan allen die bijdroegen voor dit prachtig weekresultaat. P. DEDDENS. Gironummer 106350.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Tot ver over de grenzen....

Lezend in „De Reformatie" valt ons oog op een zinnetje: „De Reformatie" stond in Duitsland al jaren lang op de zwarte lijst..... Zo'n enkel zinnetje kan tal van dankbare herinneringen wakker roepen. Wat zijn die nummers van Mei-Augustus 1940 voor ons, die beduusd en met de handen in de zakken stonden te kijken, tot steun geweest.

Al de maatregelen van de Duitsers hebben niet kunnen verhinderen dat ze gelezen en herlezen zijn tot zelfs ver over de grenzen.

Een Duits militair vertelde ons hoe hij eind 1942, liggend in de loopgraven rond **Stalingrad** diep in Rusland „Feldpost" van zijn vrouw uit Duitsland kreeg. Deze post bevatte o.m. de laatste Reformatie-nummers.

Daar, op de bevroren Russische bodem, werd, ondanks de zwarte lijst en ondanks de verboden, „De Reformatie" gelezen.

Toen begin 1943 de schamele resten van het Duitse leger aan de „tang" der Russen ontkwamen, bleef „De Reformatie" ergens in de loopgraven achter.....

Toen in 1949 prof. Schilder eens bij ons logeerde, om een kleine vacante gemeente te helpen, hebben wij hem dit verhaal verteld. Hij kende die soldaat nog van Kampen. Wij moesten hem de groeten doen en er nog wat bijzeggen ook..... EEN FAMILIE-LID.

Een schoon erfgoed

Enige tijd geleden verscheen het Verslag der besprekingen van het Congres van Gereformeerden, gehouden te Amersfoort (1948), waarin tevens werd opgenomen het referaat van Prof. Schilder over: „De Gemeene gratie", die mededeelt dat het eerst nu verschijnen ervan geen enkele „reden" had, en maar één „oorzaak", welke alleen bij hem lag, en samenhing met het tijdrovende van contrôle van stenogrammen.

Op dit referaat wilde ondergetekende gaarne bizonder de aandacht vestigen.

Prof. Schilder zelf noemt het een inleiding, ongeveer in de trant van „de J.V.".

Afgezien van de vraag, hoe de auteur dit stuk betitelt of beschouwt, zal, wie het rustig naleest tot de overtuiging komen, dat we hier te maken hebben met een verhandeling van uitzonderlijke betekenis en van grote waarde. Op grond van Schrift en Belijdenis rekent de schrijver af met de Gemene-gratie-theorie en met het tweeërlei-terreinen-sophisme. Duidelijk toont hij aan, dat Gods voorzienigheid in onze gedachten nooit mag losgemaakt worden van Gods tweeërlei gezindheid: een gezindheid van toorn tegen de „vaten van de toorn" en een gezindheid van barmhartigheid jegens de „vaten der barmhartigheid." En dat, als in strijd met Schrift en Belijdenis, dient losgelaten de these, dat de werking van zonde en vloek veelszins door God gemitigeerd werd, ja, dat Hij zelfs plaats zou maken voor een „progressieve werking" van een uit Zijn ongehouden goedheid voortkomende werking van Zijn Geest in alle mensen en hun samenleving.

Verder geeft Prof. Schilder een duidelijke verklaring van „het licht der natuur" uit de Dordtse Leerregels (III, 4) waaraan juist de **Remonstranten** de naam en de ere gaven ener zogenaamde „gemene gratie". Maar naar onze Belijdenis zegt Prof. S., dat in de mens nog **enig** licht der natuur is overgebleven, en **enige** kennis van God (**geen** kennis van de samenhang der dingen met God), ook **enige** kennis van de natuurlijke dingen ('t is „niet veel zaaks"), dat de mens ook nog wel enige betrachting betoont tot de deugd (hij is nog steeds bedacht op zijn nut) en tot de **uiterlijke** tucht (hoe kunnen we de boel bij elkaar houden?), maar dat hij ook in natuurlijke en burgerlijke zaken dit licht niet recht gebruikt (het gebruik komt op uit een radicaal bedorven hart) en dat hij 't licht der natuur op onderscheiden wijze geheel bezoedelt (hij vècht er tegen, hij wil er van af) en het ten onder houdt in ongerechtigheid (de afgoderij presenteert zich als religie, de mens als God, „het al" substitueert „de Ene").

Dit zijn slechts enkele gedachten uit deze rijke inleiding; men neme en leze.

Het ware te wensen, dat niet het minst onze jeugd, ook zoals die in vereniging samenkomt, dit erfstuk grondig bestudeert.

R. H. B.

Voor 80 jaar

INKOMSTENBELASTING

Ook afgezien van het onloochenbaar feit, dat aanneming van deze wet op de inkomstenbelasting, bij zo bloeiend financiëele toestand ons crediet in de vreemde schokken zal, bestrijden we haar in beginsel.

1e. Wijl de inkomsten-belasting leiden moet tot losmaking van de natuurlijke band die volk en staat verenigen moet. Vloeit de te heffen belasting niet indirect door de natuurlijke beddingen, die de levensstroom der natie in zijn verschillende kronkelingen gegraven heeft, maar moet ze direct als in een eigen bedding de Staat toevloeien, dan komt de Staat hierin tegenover het volk te staan, als een eigen persoonlijkheid die op elks grootboek een eigen hoofd naast de andere schuldeisers komt innemen. De band die elks leven van nature aan het Staatsleven verbindt,wordt daardoor almeer uit het oog verloren, en in stede van een organisch volksleven, dat in de Staat zijn hoge uiting vindt, komt een geheel nieuwe, onnatuurlijke en onhoudbare toestand, waarbij we enerzijds een naamloze persoon als de Staat, en tegenover deze slechts een losse aaneenschakeling van betalende individuën vinden.

2e. Wijl ze in beginsel het Communisme de deur opent en het heilig recht van de eigendom geheel in het recht van de belastingheffende Staat vervloeien doet. Ze leidt tot Communisme. Immers wordt het inkomen op 100 % gesteld, dan zal het Communisme volkomen triomferen, zodra ook de inkomstenbelasting die met 2 à 3 % begint, tot 100 % zal zijn voortgeschreden. Let men nu op de toenemende bemoeizucht van de Staat, die op het stuk van onderwijs, middelen van vervoer en industrie al meer een onverzadelijke lust openbaart om als Staat te doen wat volgens recht en zeden aan de burger moest worden overgelaten, dan moet men deze beide toestemmen: Vooreerst dat tussen een minder of meerder product slechts graduëel verschil bestaat, en ten tweede dat onze Moderne Staatstheorie reeds de weg betreedt, die tot oplossing van het pirvate en het publieke leven moet leiden. *„De Standaard", 22 April 1872.*

ZENDING EN EVANGELISATIE

Zendingswerk Oost-Soemba

De Raad van de Gereformeerde Kerk van Zwolle verzoekt ons de volgende berichten op te nemen:

I. In de eerste week van April is de beslissing gevallen, waarvan de noodzaak al geruime tijd door de kerkeraad en door velen daar buiten werd ingezien, n.l. dat dokter Idema, in verband met de gezondheidstoestand van zijn vrouw, niet zal terugkeren naar het zendingsveld op Oost-Sumba.

Hij heeft het voornemen eind April weer met een praktijk in Ede te beginnen.

Het Bestuur van „Mesoz" heeft in principe besloten over te gaan tot uitzending van een arts voor zijn rekening naar Oost-Sumba.

Het heeft dit voornemen aan de kerkeraad bekend gemaakt, die, na overleg met het adviescollege voor de zending, daartegen geen bezwaar heeft en daarover nader met het Bestuur van „Mesoz" overlegt.

II. De Raad van de Gereformeerde Kerk van Zwolle, zendende kerk voor de zendingsarbeid op Oost-Sumba/Savu, heeft besloten, na advies ingewonnen en gekregen te hebben van het door hem benoemde adviescollege voor de zending, de broeders Ds S. J. P. Goossens en H. J. van Egmond naar Zwolle te doen komen.

De kerkeraad is tot deze stap overgegaan omdat een aantal op het zendingsveld gerezen practische moeilijkheden, het noodzakelijk maakten intensief overleg met deze broeders en met de hier te lande reeds aanwezige zendingsarbeiders te plegen, omdat deze zaken naar het oordeel van de kerkeraad en van het adviescollege niet door correspondentie tot een oplossing te brengen zouden zijn met die spoed, die de kerkeraad hier geboden acht.

De raad besloot voorts om tijdens de afwezigheid van deze arbeiders broeder C. C. de Vries te Nijkerk, die met het zendingsterrein en de taal vertrouwd is, te verzoeken naar Sumba te gaan om daar de gezinnen van de genoemde broeders met raad en daad bij te staan, de lopende zendingszaken te behartigen en met de kerken van Oost-Sumba/Savu besprekingen te voeren. Broeder C. C. de Vries verklaarde zich tot blijdschap van de kerkeraad bereid aan dit verzoek te voldoen.

Dit laatste bericht is ondertekend.

Namens de kerkeraad door: Drs R. H. Bremmer, h.t. praeses; C. J. te Winkel, zendingsscriba; Ds D. Vreugdenhil, assessor h.t.; Joh. Pieffers, sub-scriba.

Namens het adviescollege door: Ds F. A. den Boeft, praeses; C. C. de Vries, scriba; Ds G. Visée, assessor.